

Hollóhajak, vánkosok

(Czébely Gabriella első kötetéről)

A Czébely név bizonyára ismerősen cseng a kárpátaljai magyar irodalom iránt fogékony laikus közönség számára is. És nem csak a literatúra iránt érdeklődők kapják fel a fejüket, de a populáris zenei műfajok közé sorolt heavy metal stílus kedvelői is. Most mégis az irodalomnál maradván - első kötetének ismertetése apropóján - e név alatt egy ifjú költő, Czébely Gabriella bemutatására vállalkozik ez az írás.

Az Intermix Kiadó eleve bevallottan céljának tekinti a kárpátaljai, kárpátaljai gyökerű, vagy bármi módon kishazánkhoz köthető szerzők műveinek közzétételét. E vállalt program keretein belül látott napvilágot 2009-ben a beregszászi születésű, ma már Budapesten élő Czébely Gabriella Holló hajam vánkosán című debütáló kötete. A költségvetési korlátok miatt kis példányszámban megjelenő versgyűjtemény mégis fontos mérföldkő lehet egy pályakezdő szerző számára. Nem csak szakmai önéletrajzba való hivatkozási alapként.

A szerző által saját kezűleg illusztrált, Nagy Zoltán Mihály szerkesztésében megjelent könyvecske újabb kísérlet a kárpátaljai magyar irodalomként definiált, gyakran entitásában is megkérdőjelezett fogalom értékbeli gazdagítására. Maga a kötet szerkesztője jegyzi meg ajánlásában, hogy a gyűjtemény összeállításakor, a szerzővel való együttműködés során kezdőkre ritkán jellemző szakmai hozzáértéssel szembesült. S valóban, sok jól sikerült ritmikai, poétikai és képi megoldás látszik alátámasztani a szerkesztői észrevételt.

Czébely Gabriella lírája alapvetően tradicionálisnak mondható. Abban mindenképp, hogy nem követi a posztmodern kánon steril szövegcentrikusságát. Lényeges rendezőelv marad az ethosz. Versépítkezése, metafora-rendszere érthetőségre, befogadhatóságra törekszik. Az alanyiség átszüremlik az elvontnak tetsző veresszövetek vásznán is. Uralkodó az egyes szám első személyű közlésmód. Jel-

lemző momentum, hogy kiemelt hangsúlyt kap a haza fogalma, ez esetben a megélhetés nehézségei elől menekülő kivándorló szemszögéből elsősorban hiányként. Az viszont már mindenképp a fiatalabb generációkra jellemző, hogy kibontakozó költészete sokkal inkább az individuuum belső világát pásztázza. A lírikusi figyelem középpontjában az egyén és a világ kapcsolata áll. Ahogyan a létezés tényei, jelenségei hatnak a lélek szenzoraira. Sajátos interakció ez, ahol maga a lírai produktum, a vers megalkotása a válaszreakció. Önvallomásában a szerző sokat elárul saját költészetfelfogásáról: „Minden költő közvetítő szerepet tölt be egyrészt önvalója és a valóságnak nevezett dimenzió között, másrészt az emberi-intézményi gyarlóságok kibeszélésével olyan helyzetet teremt, amelyben felsejlenek egy élhetőbb és lehetséges valóság körvonalai.” A valóság, mint fogalom egyszerre bizonytalan, mint annak nevezett dimenzió, és mégis lehetséges. A költészet tehát egyfajta médiumszerepet tölt be a psziché és a létezés viszonyában.

Szerkezetileg a kötet három ciklusra bomlik. Bár e tagolás indokoltságát nehéz felfedezni. Az olvasónak az az érzése támadhat, hogy csupán megszokásból osztották a könyv szerzeményeit különálló verscsoportokra egyfajta kötetszerkesztési hagyományt követve. A rendezőelv első olvasásra jobbára homályban marad. Az viszont beszédes, hogy a kötetnyitó költemény egyik ciklushoz sem tartozva, de mindegyikre vonatkozóan megelőzi a gyűjtemény anyagát. A különös szerelem így értelmezhető akár ars poeticának is. Annál is inkább, mert magára a költészetre reflektál, a versről szól. Pontosabban a költő és a vers kapcsolatáról. S egyben a tradicionalitásra visszautalva a ritmus és a rím, a hagyományosnak tekintett kötött formák iránti vonzódásról árulkodik. Különös vallomás ez a szerzemény, tárgya maga a mű, azaz annak ideája.

Az első esztétikailag legkiérleltebb és legnagyobb verscsokrot a Bizonyosság címmel látta el a szerző. A ciklus szinte minden darabja erőteljes önéletrajzi ihletettséget sejtet. Megcsendül bennük a természettel, az Istennel való azonosulás vágya (Feléjük hajlok), az elveszített és a családi kötelék révén más formában megtalált haza. E fogalom Czébély Gabriella lírájában különös színezetet kap, mert elhagyta, az egzisztenciális kényszer miatt el kellett hagynia szülő-

földjét ahhoz, hogy családayaként, nőként elfoglalja a gondviselés által számára kijelölt helyét a világban. S hogy mennyire nehéz a választás, e léthelyzet vállalása, azt leginkább a Sorsom című költemény drámája fejezi ki hüen: „gyökeret vertem veled itt/ más a sorsom már nem lehet/ de megkövült mellkasomban/ reccsen a lelkiismeret” A témánál maradva beszédes verscímek következnek: Ott-hontalanul, Hazavágyom, Hazamegyek, Hazaértem. A „minden egy és egy a minden” holisztikusnak ható Istenhitében keres feloldozást a meghasonlás réme elől a lélek. Felsejlenek a ciklus darabjai között a múlt képei, a szülők arcvonásai is. Az Apám és az Anyám című ikerversek különösen figyelemreméltóak. Állandóság és folytonosság, múlt és jelen, a szülő és a már felnőtt gyerek viszonyának lélektani pontossággal és hitelességgel megrajzolt képe: „Élő valóság, állandóság marad Anyám,/ ki magában hordott,/ s kit én hordok magamban ezután.” (Anyám) Gyakran feltűnik az elhunyt nagymama alakja: „Akár a gyöngy, csontfehéren/ áttetsző az arca már,/ mikor a kiszáradt kútra/ éjsötétben visszajár.// Látjuk anyámmal évek óta/ alkonyattól hajnalig,/ ahogy az én nagyanyám/ vizet húz és jót iszik.// Azt hiszem, hogy azt hiszi:/ élet vizét issza tán.../Néha holdfény csilán/ vakítóan ősz haján.” (Visszajár)

A következő, Előtted állva címet viselő ciklus tizennégy költeménye már a jelen problémáira reagál. Az emberi kapcsolatok rövid terjedelemben megfogalmazott pillanatképei, ahol fordított varázslatként a hercegek változnak békává a csóktól, ahol a Nő és a Férfi vívja örök 'harcát' (Kár, hogy e két szerzemény nem került egymás mellé).

A harmadik ciklus a legheterogénebb: a címadó költemény, a Romok alatt a közelmúlt természeti katasztrófáit, a Tisza áradásának képeit, a pusztítás következményeit eleveníti fel: „a puszta ég lett a fedél most,/ rájuk tán az már nem szakad.// De bánja Isten, hadd szakadjon,/ életük úgy is ott maradt/ elhasalt, ferde háztetők/ gőzölgő romjai alatt.” De ide sorolódott be az Idill című szerzemény zsánerképe, a talán gyerekkvess Lelátó, és a Tour de France, amit véleményem szerint már csak a rossz rímek miatt is jobb lett volna kihagyni a kötetből. Nem úgy a Cigányátok című költeményt, ami a ciklus, de talán az egész könyv egyik legérdekesebb verse. Majdnem hibátlan ritmusú játék, beszédmód-parafraízis, amiben még az ironia sem hiánycikk.

Czébely Gabriella bár Budapesten él, bizonyos tekintetben mégis kárpátaljai szerző. Bár a kárpátaljaiság fogalmát nem könnyű meghatározni. Az mindenesetre kétségbevonhatatlan, hogy az ember személyiségfejlődését, későbbi világlátását, valóságérzékelését alapvetően formálja és alakítja az őt felnevelő társadalmi és kulturális közeg. A művészet esetében ez a behatás törvényszerűen átszivárog az alkotóból a műbe, annak felismerhető jellegjegye lesz.

Czébely Gabriella fiatal szerző, a költői pálya legelején áll. Első kötetében még sok az esetlegesség (általában egy egészében jónak tekinthető művön belül), a kiforratlanság. De mindenképp reményre adnak okot a debütáló kötet jól sikerült darabjai. Ahol az ihletettség megfelelő műgonddal párosul, ott a természetes ritmusérzék, az eredeti képalkotó képesség birtokában komoly művek is szülehetnek.

(Czébely Gabriella: Holló hajam vánkósán. Intermix Kiadó, Ungvár-Budapest, 2009.)

